

Wydawnictwo
Gdańskie
Wydawnictwo

Wydawnictwo
Gdańskie
Wydawnictwo

POLACY
I UKRAIŃCY
Historia, która łączy i dzieli

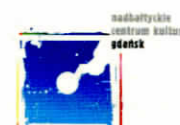
ПОЛЯКИ
І УКРАЇНЦІ
Історія, яка поєднує і роз'єднує

Pod redakcją naukową

Joanny Karbarz-Wilińskiej

Magdaleny Nowak

Tadeusza Sucharskiego

Słupsk–Gdańsk 2015

Recenzenci

prof. dr hab. Igor Hałagida

dr hab. Andrzej Szeptycki

Wydawcy publikacji

Nadbałtyckie Centrum Kultury w Gdańsku

Akademia Pomorska w Słupsku

Uniwersytet Gdański

Instytut Pamięci Narodowej Oddział w Gdańsku

Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku

Projekt okładki

Joanna Remus-Duda

Korekta

Elżbieta Pękała

Korekta tekstów w języku ukraińskim

dr hab. prof. AP Aleksander Kuczabski

Indeks

Joanna Karbarz-Wilińska

Redakcja techniczna

Katarzyna Śledź

Skład i łamanie

Józef Michułka

ISBN 978-83-938309-3-0 ISBN 978-83-7467-250-4

Wydawnictwo Naukowe Akademii Pomorskiej w Słupsku
ul. K. Arciszewskiego 22a, 76-200 Słupsk, tel. 59 84 05 378
www.wydawnictwo.apsl.edu.pl e-mail: wydaw@apsl.edu.pl

Druk i oprawa: volumina.pl Daniel Krzanowski
ul. Księcia Witolda 7-9, 71-063 Szczecin, tel. 91 812 09 08

Obj. 26,2 ark. wyd., format B5

Spis treści / Зміст

Wstęp / Вступ	11
Wprowadzenie (Elżbieta Pękała, Miron Jankiw, Bronisława Dejna) Вступне слово (Ельжбета Пенкала, Мирон Янків, Броніслава Дейна)	17
Część I / Частина I	
Polska – Ukraina. Bliskie sąsiedztwo? Польща – Україна. Близьке сусідство?	19
1. Polacy i Ukraińcy – zachowane w pamięci (prowadzenie: Tadeusz Sucharski) Поляки і українці – непомітні пам'ять (голова: Тадеуш Сухарський).	21
Bohdan Halczak, Przyczyny akcji „Wisła” Богдан Гальчак, Причини “Вісли”	22
Roman Drozd, Sąsiedzi. Polacy i Ukraińcy w Polsce po akcji „Wisła” Роман Дрозд, Сусіди. Поляки і українці в Польщі після акції “Вісла”	28
Eugeniusz Sobol, Dokąd prowadzi polityka historyczna? Uwagi na marginesach książki Pawła Smoleńskiego Pochówek dla rezuna Євген Соболев, Куди веде історична політика? Примітки на полях книжки Павла Смоленського Похорон різуну	45
Dyskusja z udziałem publiczności / Дискусія за участю аудиторії	46
Streszczenia / Резюме	53
2. Obrazy sąsiada w nauczaniu i podręcznikach historii (prowadzenie: Piotr Tyma) Образ сусіда у викладанні і в підручниках історії (голова: Піотр Тима).. . .	57
Jurij Wołoszyn, Obraz sąsiada w ukraińskich podręcznikach historii: problemy i możliwe kierunki ich rozwiązania Юрій Волошин, Образ сусіда в українських шкільних підручниках історії: проблеми й можливі шляхи розв'язання	59

Bohdan Halczak , <i>Unia brzeska z 1596 roku w polskich podręcznikach do nauczania historii</i>	
Богдан Гальчак , <i>Берестейська унія 1596 року в польських підручниках з історії</i>	65
Agnieszka Matusiak , <i>Nauczanie literatury ukraińskiej na poziomie gimnazjum i szkoły średniej w dobie transformacji ustrojowej po 1991 roku</i>	
Агнешка Матусяк , <i>Викладання української літератури на рівні гімназії і середньої школи в добу суспільної трансформації після 1991 року</i>	68
Bogusław Bakuła , <i>Obraz Ukrainy w podręcznikach literatury polskiej</i>	
Богуслав Бакула , <i>Образ України в підручниках з польської літератури</i>	75
Dyskusja z udziałem publiczności / Дискусія за участю аудиторії . . .	87
Streszczenia / Резюме	96
3. Nieznany bliski sąsiad (prowadzenie: Joanna Cieplińska)	
Невідомий близький сусід (голова: Йоанна Цепліньська)	99
Tadeusz Sucharski , <i>Ukraińcy mojego dzieciństwa, czyli parę refleksji nad źródłami niechęci</i>	
Тадеуш Сухарський , <i>Українці мого дитинства або декілька рефлексій про джерела недовіри</i>	99
Feliks Szejnbuk , <i>Znajomi nieznajomi – nieznani znajomi</i>	
Фелікс Штейнбук , <i>Знайомі незнайомці – незнайомі знайомці</i> . . .	109
Dyskusja z udziałem publiczności / Дискусія за участю аудиторії . . .	115
Streszczenia / Резюме	123
4. Wspólnota dziedzictwa (prowadzenie: Magdalena Nowak)	
Спільна спадщина (голова: Магдалена Новак)	125
Jakub Szczepański , <i>Trudności w zachowaniu autentycznych obiektów sakralnych i ich funkcji w XX i XXI w.</i>	
Якуб Щепанський , <i>Складнощі у збереженні автентичних сакральних об'єктів та їх функції у XX та XXI ст.</i>	126
Grażyna Stojak , <i>Jak ratować zabytkowe nieużytkowane cerkwie na Podkarpaciu?</i>	
Гражина Стояк , <i>Як рятувати недіючі історичні церкви на Підкарпатті?</i>	127

Romana Cielatkowska , <i>Przenoszenie świątyń jako szczególny sposób ochrony dziedzictwa materialnego</i>	
Романа Цельонтковська , <i>Перенесення святинь як особливий спосіб охорони матеріальної спадщини</i>	129
Ks. Andrzej Sroka , <i>Duchowy wymiar cerkwi a problem przenoszenia świątyń</i>	
Кс. Анджей Срока , <i>Духовний вимір церкви і проблема перенесення святинь</i>	133
Oleś Dzyndra , <i>Twórczość artystyczna jako wyraz sprzeciwu wobec podziałów narodowych</i>	
Олесь Дзиндра , <i>Художня творчість як вираз спротиву проти національних поділів</i>	134
Mykoła Riabczuk , <i>Polska, Ukraina, Europa – między wyobraźnią a rzeczywistością</i>	
Микола Рябчук , <i>Польща, Україна, Європа – між фантазією і реальністю</i>	137
Dyskusja z udziałem publiczności / Дискусія за участю аудиторії . . .	150
Streszczenia / Резюме	154

Część II / Частина II

Polacy i Ukraińcy – 70 lat po tragedii wołyńskiej	
Поляки і українці – 70 років після волинської трагедії	159
1. Narastanie wrogości (prowadzenie: Magdalena Nowak)	
Зростання ворожості (голова: Магдалена Новак)	161
Włodzimierz Mędrzecki , <i>Przemiany rewolucyjne pierwszych dwóch dekad XX w. jako źródło wydarzeń wołyńskich z lat 1943–1944</i>	
Володимир Менджецький , <i>Револуційні зміни перших двох десятиліть XX ст. як джерело волинських подій 1943–1944 рр.</i>	161
Oleksandr Zajcew , <i>O genezie wołyńskiej tragedii</i>	
Олександр Зайцев , <i>До питання про витоки волинської трагедії</i> . . .	163
Andrzej Chojnowski , <i>Jeszcze o czasach II Rzeczypospolitej</i>	
Анджей Хойновський , <i>Ще раз про часи II Речіпосполитої</i>	173
Wołodymyr Baran , <i>Polityka narodowościowa stalinowskiego reżimu na Zachodniej Ukrainie w latach 1939–1941</i>	
Володимир Баран , <i>Національна політика сталінського режиму в Західній Україні у 1939–1941 роках</i>	180
Streszczenia / Резюме	190

2. Przeciwno sobie (prowadzenie: Rafał Wnuk)	
Двобій (голова: Рафал Внук)	195
Ihor Pjuszyn , <i>Tragedia Wołynia z lat 1943–1944</i>	
Ігор Ільюшин , <i>Волинська трагедія у 1943–1944 рр.</i>	195
Grzegorz Motyka , <i>Charakter i bilans antypolskiej czystki na Wołyniu 1943–1944</i>	
Гжегож Мотика , <i>Характер і баланс антипольської чистки на Волині у 1943–1944 рр.</i>	205
Mykoła Kuczerpa , <i>Wieloaspektowość polsko-ukraińskiego konfliktu na Wołyniu</i>	
Микола Кучерпа , <i>Багатоаспектність польсько-українського конфлікту на Волині</i>	210
Dyskusja z udziałem publiczności / Дискусія за участю аудиторії . . .	212
Streszczenia / Резюме	225
3. Pamięć i przyszłość (prowadzenie: Grzegorz Berendt)	
Пам'ять і майбутнє (голова: Гжегож Берендт)	229
Mirosław Czech , <i>Głos w sprawie dialogu polsko-ukraińskiego i dialogu o przyszłości polsko-ukraińskiej</i>	
Мирослав Чех , <i>Голос в справі польсько-українського діалогу і діалогу про польсько-українське майбутнє</i>	230
Jarosław Hrycak , <i>Pojednanie polsko-ukraińskie w kontekście europejskim</i>	
Ярослав Грицак , <i>Польсько-українське поєднання в європейському контексті</i>	234
Tomasz Stryjek , <i>O potrzebie wypracowania specyficznego dla relacji polsko-ukraińskich modelu pojednania</i>	
Томаш Стрієк , <i>Про потребу опрацювання специфічної для українсько-польських відносин моделі поєднання</i>	240
Piotr Tuma , <i>Współczesny wymiar doświadczenia Ukraińców z pogranicza polsko-ukraińskiego z lat 1942–1947</i>	
Піотр Тима , <i>Сучасний вимір досвіду українців з польсько-українського пограниччя з 1942–1947 рр.</i>	245
Bogumiła Berdychowska , <i>Bilans dwudziestu lat dialogu polsko-ukraińskiego</i>	
Богуміла Бердиховська , <i>Баланс двадцяти років польсько-українського діалогу</i>	251
Dyskusja z udziałem publiczności / Дискусія за участю аудиторії . . .	255
Streszczenia / Резюме	273

4. Historia, polityka i pisarstwo	
Історія, політика і письменство	279
Tadeusz Sucharski , <i>Tragedia wołyńsko-galicyjska w literaturze polskiej</i>	
Тадеуш Сухарський , <i>Волинсько-галицька трагедія в польській літературі</i>	279
Streszczenie / Резюме	316
Oksana Weretiuk , <i>Zmiany w literackiej kreacji obrazu Ukraińca i Polaka na początku XXI wieku (o podważaniu/zwalczaniu stereotypów etnicznych w twórczości ponowoczesnych pisarzy polskich i ukraińskich)</i>	
Оксана Веретюк , <i>Зміни в літературній репрезентації образів українця і поляка на початку XXI століття (про заперечення/подолавання етнічних стереотипів у творчості постмодерністських українських і польських письменників)</i>	319
Streszczenie / Резюме	327
Tomasz Stryjek , <i>Wołyń, Europa i pojednanie między Polakami a Ukraińcami. O tym, jak przeszłość zależy od przyszłości</i>	
Томаш Стрієк , <i>Волинь, Європа та поєднання між поляками і українцями. Про те, як майбутнє залежить від минулого</i>	329
Streszczenie / Резюме	350
Bibliografia / Бібліографія	353
Noty biograficzne / Про авторів	369
Indeks nazwisk / Показчик імен	381

Wstęp / Вступ

Od najdawniejszych lat narody polski i ukraiński żyły i żyją w najbliższym sąsiedztwie, przez kilka stuleci nawet w tym samym, choć słuszniej byłoby powiedzieć – w tych samych państwach: Rzeczypospolitej Obojga Narodów, potem Cesarstwie Rosyjskim, cesarsko-królewskiej monarchii habsburskiej, II Rzeczypospolitej. Ale wspólna historia doświadczenia wspólnego życia, często bardzo dramatyczne, nie przekładały się do niedawna, nie tylko na wiedzę o sobie, ale, co gorsza – na chęć poznania siebie nawzajem. Ostatnie lata, w tym liczne pomorskie inicjatywy¹, zdają się dowodzić zasadniczej reorientacji tych postaw. Ukoronowaniem pomorskich wysiłków w podejmowaniu refleksji nad problemami polsko-ukraińskiego sąsiedztwa – historycznego, politycznego, społeczno-kulturalnego oraz religijnego – stały się w ostatnich latach projekty podejmowane przez Nadbałtyckie Centrum Kultury w Gdańsku (NCK), pod którego auspicjami zjednoczyły się działania wielu instytucji naszego regionu.

¹ Gdańsk stanowi od wielu lat miejsce polsko-ukraińskich spotkań i dyskusji. Na przełomie XX i XXI w. zainicjował je prof. dr hab. Tadeusz Stegner z Instytutu Historii Uniwersytetu Gdańskiego, który we współpracy z prof. dr hab. Włodzimierzem Mokrym z Uniwersytetu Jagiellońskiego zorganizował liczne konferencje poświęcone tematyce mniejszościowej, w tym polsko-ukraińskiej. W dyskusjach brali wówczas udział znamienici mieszkańcy Trójmiasta: prof. Andrzej Zbierski, sędzia Anna Kurska, studenci i ukraińscy mieszkańcy miasta. Wtedy to z inicjatywy tych właśnie osób powstało Towarzystwo Polsko-Ukraińskie, którego działalność jednak z czasem przygasła. Inicjatorzy i uczestnicy tamtych konferencji spotkali się w maju 2015 r. ponownie w Gdańsku na konferencji pt. Dziedzictwo Świętego Włodzimierza Wielkiego, Chrzciciela Rusi Kijowskiej-Ukrainy (16 V 2015). Listę pierwszych dzieł w tym dziale publikacji można znaleźć w: *Wschód-Zachód. Ukraina*, red. T. Stegner, Ostaszewo Gd. 1999; zob. także: T. Stegner, *Gdańsk – miejsce polsko-ukraińskiej współpracy*, [w:] *Polska – Ukraina ludzie pojednania. Ukraińcy na Pomorzu w XX wieku*, Gdańsk 2002.

Ważne miejsce zajmują również dokonania naukowców ze Słupska, na szczególne podkreślenie zasługuje aktywność naukowa prof. Romana Drozda, który swoje wieloletnie badania poświęcił głównie losom Ukraińców w najnowszych dziejach Polski. Pod jego redakcją ukazały się trzy tomy prac podejmujących ten problem – *Ukraińcy w najnowszych dziejach Polski (1918–1989)*. Poza tym jest współredaktorem tomu *Ukraina – Polska. Kultura, wartości, zmagania duchowe* (Koszalin 1999). W roku 2012 nakładem Wydawnictwa Naukowego AP w Słupsku ukazała się dwujęzyczna monografia: *Polska – Ukraina. Dziedzictwo i współczesność. Польща – Україна. Спадіщина і сучасність*, red. R. Drozd, T. Sucharski.

W latach 2012 i 2013, w przededniu Rewolucji Godności i wojny ukraińsko-rosyjskiej, w Ratuszu Staromiejskim w Gdańsku, siedzibie NCK, odbyły się dwie konferencje naukowe, którym towarzyszyły ważne wydarzenia kulturalne. Organizatorom zależało przede wszystkim na bezstronnym naświetleniu różnych aspektów relacji polsko-ukraińskich, ze szczególnym uwzględnieniem ich znaczenia dla procesu pojednania, który rozpoczął się na dobre w latach dziewięćdziesiątych XX w. Połączenie wydarzeń z różnych obszarów życia społecznego w ramach jednego projektu pozwoliło nadać obu polsko-ukraińskim spotkaniom szerszy społeczno-kulturalny wymiar.

Pierwsza konferencja, zatytułowana *Ukraina – bliskie sąsiedztwo*, odbyła się 16–17 listopada 2012 r. w ramach organizowanego przez NCK cyklu *Spotkania ze Światem* w ramach Festiwalu Kultur Świata *Okno na Świat*. W ciągu dwóch dni przeprowadzone zostały cztery debaty, w których wzięli udział wybitni polscy i ukraińscy naukowcy, dziennikarze oraz działacze społeczno-polityczni, animatorzy kultury oraz artyści. 16 listopada 2012 r. odbyły się dwie pierwsze debaty: *Polacy i Ukraińcy. Historia, która łączy i dzieli* oraz *Obraz sąsiada w nauczaniu i podręcznikach historii*. Kolejne, zatytułowane *Bliski nieznaný sąsiad. Relacje polsko-ukraińskie wobec historii i współczesności* oraz *Wspólnota dziedzictwa*, przeprowadzone w kolejnym dniu, uzupełnione zostały o wydarzenia kulturalne. Rozmowy o wspólnym dziedzictwie kulturowym obu narodów w warunkach pogranicza zilustrowała wystawa pt. *Świątynie w pielgrzymce do wiernych*, poświęcona losom cerkwi na obszarze Polski i dawnego ZSRR, dotkniętym przesiedleniami ludności po II wojnie światowej (przenosiny konkretnych świątyń – katolickiego kościoła oraz podkarpackiej cerkwi – zostały zrealizowane w ramach naukowego i społecznego projektu pod kierunkiem prof. Romany Cielątkowskiej z Politechniki Gdańskiej, we współpracy m.in. z prof. PG Jakubem Szczepańskim). Znaczącą część *Spotkań* stanowiła wystawa fotoreportażu Rafała Milacha *Czarne morze betonu*. Z artystyczną wrażliwością przedstawił on liczne posowieckie pozostałości umiejscowione w ukraińskim krajobrazie.

Wielowymiarowy i interdyscyplinarny charakter miało również spotkanie pt. *Polacy i Ukraińcy – 70 lat po tragedii wołyńskiej*, które odbyło się w Gdańsku 13 i 14 czerwca 2013 r. Jego naukowy aspekt wypełniła debata historyczna pt. *Wołyń 1943*, którą zorganizowały wspólnie: Akademia Pomorska w Słupsku, Instytut Pamięci Narodowej Oddział w Gdańsku, Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku, Nadbałtyckie Centrum Kultury w Gdańsku, Ukraiński Uniwersytet Katolicki we Lwowie, Wydział Historyczny Uniwersytetu Gdańskiego oraz Ukraińskie Towarzystwo Historyczne w Polsce. Cel

dyskusji panelowych wyrazili w zaproszeniach Roman Drozd i Tadeusz Sucharski, pisząc: „Pragniemy uszanować pamięć cierpienia i krzywdy, ale chcemy również spojrzeć na wołyńską tragedię w taki sposób, by znaleźć w niej źródła wiary, pewności w dobrą wspólną przyszłość naszych narodów. Dlatego ważne, by wybrzmiały głosy obu narodów, dlatego też o tragedii mówić będą i Polacy, i Ukraińcy. Łączy nas pragnienie krytycznego oglądu przeszłości, dostrzeżenie własnych przewin, ale także nadzieja dobrej przyszłości, której podstawą jest wiedza i pamięć”.

Debatom naukowym towarzyszyły niezwykle ważne wydarzenia kulturalne. Pierwszego dnia odbył się pokaz filmów dokumentalnych, połączony z dyskusją pod wspólnym tytułem *Wołyń i Galicja – historie pamięci*. Widzowie obejrzeli dwa obrazy w reżyserii Agnieszki Arnold. W *Oczyszczeniu* przedstawiła twórczyni rodzinną tragedię dziadków muzyka i kompozytora Krzesimira Dębskiego, która rozegrała się w lipcu 1943 r. w Kisielinie na Wołyniu. W *Przebaczeniu* podjęła natomiast próbę refleksji nad dylematami ukraińskich nacjonalistów, rozważyła ich argumenty i motywacje. Po projekcji odbyła się dyskusja z reżyserką i potomkiem bohaterów filmu Krzesimirem Dębskim: rozmowę prowadzili dr Joanna Cieplińska i prof. Mirosław Przyłipiak. Istotnym uzupełnieniem filmów Agnieszki Arnold (ale także przyczynkiem do galicyjskiej wielokulturowości) był obraz Ukrainki Olhi Onyszko i Libanki Sary Farhat pt. *Trzy historie Galicji*, pokazujący trudne i dramatycznie splecione losy trzech narodów żyjących na tych ziemiach (Ukraińców, Polaków i Żydów). Po seansie rozmowę z Olhą Onyszko przeprowadziła dr Joanna Cieplińska, wspierana przez dr hab. Martę Kowal.

Interdyscyplinarność projektu spotęgowały wydarzenia muzyczne i plastyczne. W Centrum św. Jana w Gdańsku odbył się koncert pt. *Pieśni o Wołyniu*, zorganizowany przez Polski Chór Kameralny oraz NCK. Chór pod dyktando Jana Łukaszewskiego wykonał *a capella* oraz z towarzyszeniem fortepianu utwory Stanisława Moniuszki, Leona Łukaszewskiego, Ireneusza Łukaszewskiego, Włodzimierza Sławosza Dębskiego. Publiczność miała też okazję wysłuchać fragmentów oratorium *Kres Kresów* oraz kompozycji z filmów *Syberiańska polska* i *Bitwa warszawska* Krzesimira Dębskiego, który nie tylko grał na fortepianie, ale i wzbogacił słownym komentarzem każdy niemal utwór. Natomiast gdański oddział Instytutu Pamięci Narodowej przygotował wystawę autorstwa Agnieszki Gumińskiej pt. *Wołyń 1943*. W przestrzeni publicznej Gdańska i Gdyni zostały rozmieszczone postery przedstawiające podstawowe informacje o relacjach polsko-ukraińskich na Wołyniu przed 1943 r. oraz zasięgu dokonanej zbrodni. Dramatyczne wydarzenia wiosny i lata

1943 r. zostały pokazane z perspektywy polskich mieszkańców wybranych miejscowości.

Od spotkania poświęconego polsko-ukraińskiemu sąsiedztwu oraz obchodom 70. rocznicy dramatu wołyńskiego w roku 1943 do chwili oddania do druku książki, będącej owocem refleksji naukowej zogniskowanej na powyższych problemach, minęły ponad dwa lata. Wydarzenia, które miały miejsce na Ukrainie w 2013–2015 r.: Majdan, Rewolucja Godności, aneksja Krymu i wojna ukraińsko-rosyjska w sposób oczywisty zmieniły realia polsko-ukraińskich relacji, odsuwając spory wokół przeszłości i problem pojednania na plan dalszy. Jesteśmy jednak przekonani, że w żadnym wypadku ich nie zdezaktualizowały. Wręcz przeciwnie – wydaje się nawet, iż ustalenia dotyczące stanu świadomości obu narodów z lat 2012–2013 nabrały szczególnego, historycznego znaczenia. Jednoznacznie można stwierdzić, że sprawa pojednania między naszymi narodami wymaga dalszej dyskusji, zwłaszcza w obliczu europejskich aspiracji Ukrainy i zachodzących w społeczeństwie ukraińskim zmian świadomościowych. Chcielibyśmy więc widzieć w naszej publikacji zapis stanu polskich i ukraińskich relacji w przededniu wspomnianych wcześniej dramatycznych wydarzeń. Funkcję swoistego łącznika pomiędzy stanem świadomości o relacjach polsko-ukraińskich w czerwcu 2013 r. a chwilą obecną spełnia naszym zdaniem cenny szkic Tomasza Stryjka. Staraliśmy się jednak uzupełnić treść publikowanych tekstów o współczesny kontekst, czemu służyło uwzględnienie w przypisach od redakcji najświeższych publikacji i raportów społecznych.

* * *

Niniejsza publikacja pod wspólnym tytułem *Polacy i Ukraińcy. Historia, która łączy i dzieli* stanowi uwieńczenie inicjatyw naukowych pięciu instytucji: Akademii Pomorskiej w Słupsku, Instytutu Pamięci Narodowej Oddział w Gdańsku, Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku, Nadbałtyckiego Centrum Kultury w Gdańsku oraz Wydziału Historycznego Uniwersytetu Gdańskiego. Tytuł książki podkreśla znaczenie historii dla zrozumienia relacji polsko-ukraińskich w przeszłości, ale także zdiagnozowania ich obecnego kształtu i prognozy ich przyszłego rozwoju. Prezentowana publikacja zawiera materiały będące owocem dwóch wspomnianych wyżej konferencji. W naszym założeniu ma ona odzwierciedlać dialogowy *ex definitione* charakter konferencji. Stąd też „klasycznym”, chciałoby się rzec, referatom i wy-

powiedziom naukowców towarzyszy zapis toczącej się podczas spotkań dyskusji, niekiedy bardzo żywej i emocjonalnej.

Odpowiadające poszczególnym debatom rozdziały zostały połączone w dwie części, zatytułowane: *Polska – Ukraina. Bliskie sąsiedztwo?* oraz *Polacy i Ukraińcy – 70 lat po tragedii wołyńskiej*. Wypowiedzi referentów z debat zostały przez nich autoryzowane i uzupełnione przypisami, nadano im też tytuły. Po każdym rozdziale (z jednym wyjątkiem) zamieszczono dyskusję referentów z publicznością oraz streszczenia w języku polskim lub ukraińskim. Treść dyskusji została każdorazowo oddzielona graficznie od tekstu głównego. Ostatni rozdział pt. *Polityka i pisanstwo* zawiera dwa teksty autorstwa Tadeusza Sucharskiego i Tomasza Stryjka napisane specjalnie do niniejszego wydania, a także, odpowiadający im treścią głos Oksany Weretiuk, będący rozszerzoną wersją wypowiedzi z debaty. W ten sposób publikacja uzyskała klarowną formę ośmiu rozdziałów połączonych w dwie części.

Książka jest dwujęzyczna, bowiem taki charakter miała konferencja. Teksty są publikowane w takiej wersji językowej, w jakiej zostały wygłoszone, zaś ich streszczenia – w drugim języku konferencyjnym. Także tytuły poszczególnych części i rozdziałów oraz spis treści zostały sporządzone w dwóch wersjach. Publikacja została zaopatrzona w przypisy od redakcji, objaśniające poruszane w tekstach zagadnienia, przybliżające wspominane w nich osoby lub wydarzenia. Przypisy i zamieszczona pod koniec zbiorcza dla wszystkich wystąpień bibliografia również mają charakter dwujęzyczny. Oryginalny zapis w polskim lub ukraińskim alfabecie pozwoli łatwiej dotrzeć do literatury i źródeł. Książkę zamykają noty biograficzne, przybliżające autorów i ich dorobek. Liczymy, że dzięki tym zabiegom nasza publikacja stanie się dostępna dla czytelników zarówno z Polski, jak i Ukrainy.

Mamy nadzieję, że niniejsze wydanie będzie stanowiło ważny głos w dyskusji na temat przeszłości i perspektyw relacji polsko-ukraińskich w ich różnych aspektach (kulturalnym, historycznym, społeczno-politycznym i religijnym) i procesu pojednania między narodami. I do takiej dyskusji zapraszamy.

* * *

Chcemy podziękować wszystkim osobom, które przyczyniły się do powstania tego tomu. Nasze szczególne wyrazy wdzięczności kierujemy pod adresem Dyrektora Nadbałtyckiego Centrum Kultury w Gdańsku Lawrence'a Ugwu, Rektora Akademii Pomorskiej w Słupsku dra hab. prof. AP Ro-

mana Drozda, Rektora Uniwersytetu Gdańskiego, prof. dra hab. Bernarda Lammka, Dziekana Wydziału Historycznego UG, prof. dra hab. Wiesława Długokęckiego, Dyrektora gdańskiego oddziału Instytutu Pamięci Narodowej prof. dra hab. Mirosława Golona, Zastępcy Dyrektora Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku dra Janusza Marszalca. Osobne podziękowania składamy Pani Bronisławie Dejnzie, która organizowała i koordynowała obydwie konferencje, a także prace nad niniejszym tomem.

Magdalena Nowak, Tadeusz Sucharski

Wprowadzenie / Вступне слово*

Elżbieta Pękała, Zastępca Dyrektora Nadbałtyckiego Centrum Kultury

Serdecznie witam wszystkich uczestników naszych spotkań. Polskę i Ukrainę łączy wieki historii. W roku 2012 oba kraje wspólnie organizowały mistrzostwa Europy w piłce nożnej. To dzięki nim Polacy i Ukraińcy mieli możliwość poznać się na nowo. Wydarzenia, które dzieją się na naszych oczach, skłaniają nas do spojrzenia raz jeszcze na obraz historii polsko-ukraińskiej, obecny w świadomości obu społeczeństw. Dla nas, dla Nadbałtyckiego Centrum Kultury, najważniejsza jest wymiana kulturalna i polsko-ukraińskie dziedzictwo historyczne.

Patronami naszych spotkań są Marszałek Województwa Pomorskiego Mieczysław Struk i Konsul Generalny Ukrainy Miron Jankiw. Pan Marszałek nie może dzisiaj być z nami, ale jest Konsul Miron Jankiw, którego proszę o zabranie głosu.

Miron Jankiw, Konsul Generalny Ukrainy

Dzień dobry, Dobryj deń. Mam wielki zaszczyt dzisiaj być z Państwem. W roku Euro 2012 rozmawialiśmy z Panią Dyrektorką o współpracy, zastanawialiśmy się, jakie wspólne polsko-ukraińskie przedsięwzięcia razem zorganizować. Dziś widzę tu towarzyszący debatom kiermasz książek, wydawnictw opisujących i popularyzujących polsko-ukraińską historię i współpracę. Przyniosłem ze sobą monografię, którą wydałem w ubiegłym roku, pt. *Ukraina i Polska: strategiczne partnerstwo w systemie uwarunkowań geopolitycznych. Analiza polityczno-gospodarcza i sektorowa*¹. Polska i Ukraina są wciąż partnerami strategicznymi, stosunki rozwijają się bardzo dobrze w różnych dziedzinach: w zakresie handlu, eksportu, inwestycji i wielu innych. W Polsce widzimy bardzo dobrego sąsiada. Powinniśmy mówić o wszystkim, o naszej

¹ М. Янків, *Україна і Польща. Стратегічне партнерство в системі геополітичних координат (політико-економічний і секторальний аналіз)*, Львів 2011 (red.).

* Wystąpienia zostały wygłoszone na otwarciu konferencji pt. *Ukraina – bliskie sąsiedztwo*.

wspólnej historii i przyszłości, a także o tym, jaki model relacji mamy budować. Chcę podziękować zespołowi Nadbałtyckiego Centrum Kultury za organizację konferencji, dziękuję też wszystkim za obecność.

Bronisława Dejna, Kurator Projektu

Paweł Smoleński w rozmowie z prof. Jarosławem Hrycakiem, zamieszczonej w październiku 2012 r. w „Gazecie Wyborczej”, pytał: „Kogo jeszcze obchodzi Ukraina?”². Myślę, że w tym miejscu, na tej sali, to pytanie jest retoryczne. Cieszę się, widząc Państwa – uczestników naszych debat, cieszę się również, że tą rozmową kontynuujemy w Gdańsku polsko-ukraińskie spotkania, które mają już swoją tradycję. Mocna reprezentacja uczonych z Akademii Pomorskiej w Słupsku wsparła merytorycznie nasz projekt, witam więc szczególnie serdecznie Jego Magnificencję Rektora prof. Romana Drozda i Prorektora ds. Nauki prof. Tadeusza Sucharskiego. Witam też wszystkich uczestników – autorów ważnych rozważań na nasze wspólne tematy, ale też na tematy osobne – istotne i dla Polaków, i dla Ukraińców. Zobaczmy, gdzie będziemy się spotykać, a gdzie pozostaniemy przy swoim.

Jestem szczególnie wdzięczna za pomoc merytoryczną konsultantom naukowym projektu: prof. Tadeuszowi Sucharskiemu i dr Joannie Cieplińskiej. Zapraszam do rozmowy.

² P. Smoleński, *Kogo jeszcze obchodzi Ukraina?*, (rozmowa z Jarosławem Hrycakiem), „Gazeta Wyborcza”, 22 X 2012 (red.).

CZĘŚĆ I

Polska – Ukraina. Bliskie sąsiedztwo?

ЧАСТИНА I

Польща – Україна. Близьке сусідство?